

1906 F.

1906
30

مکاتب دینیہ

~~11054~~

طیاء الدین الکیالی افندی اثر بدر

T58522

کتابخانه

Г. Уфа, Электрическая Губернская Типография. 1906 года.

شهر اوفاء

باسمه اولنمشدر غوبیرنسکی ایلکتروچیسکی ٹیپاگرافیہ سندہ

1906 نچی یلده

Дозволено цензурою, С.-Петербургъ 15 февраля 1906 года.

يا ايها الذين آمنوا قوا انفسكم واهليكم نارا الاية.

۱۹۰۶ سنهسى ۱۵-۱۶ غنوارده «حسن» قـريه سنده
مدرسه مقصوديه ده «جمعيت ادبيه» تشكيل اولنمشدى. جمعيت
مذكوره ده وكيل اوله رق حاضر اولان معلم ومدرس افنديلر
مكاتب ومدارسنك پروگرامنى اصلاح خصوصنده مذاكره ده
اوله رق مكاتب دينيه دن: ابتدائى، رشدى، اعدادى، على
مكتبلر ايچون بر پروگرام ترتيب قيلنمه سنى لازم كورديلر
ايدى. فقيرلريده لايحه آتيمى جمعيته تقديم ايلارك تنقيد
ايدلمه سينه ميدانه قويمشدم. جمعيت طرفندن بعض ماده لرى
تنقيح وتنقيد بعدنده طبع ايدلمه سينه هم محكمه شرعيه گه
بتون جمعيت نامندن تقديم قيلنمه سينه قرار و يرلمشدى.
شمى ايسه طبعنه مباشرت ايدلدى. انه على كل شى قدير.

لايحه

« ابتدائيه »

مکتاب ابتدائيه اوج صنف بولور. مکر حال ومعيشتنک مساعده ايتماوى سببلى ابتدائيدن يوقارى مکتبه انتقال ايدرلک اولمزسه اول افنديلر ايچون دورتچى صنف زياده قيلنور. تاکه حقاقي دينيه ده جزئيجه اولسه ده رسوخيتنک اولنلسون ايچون.

قسم ابتدائي برنجي سنه

اسامى دروس	هفته ده عدد الدروس
الفبا	۶
قرأت ترکیه	۴
واجزاء شريفه (هفتيك)	۵
يازو (صورت تشکيل واتصال الحروف)	۴
علم حال (اعتقاد)	۱

ايکنجى صنف

درس لر:	هفته ده عدد الدروس
قرآن کریم	۶
علم حال (اعتقاد)	۳
قرأت ترکیه (اخلاق محمدیه فی حاوی اولغان کتابدن)	۴
حساب (تعداد جمع طرح)	۳
يازو	۵

﴿ ۳ نچی صنف ﴾

درسلسر:	هفته ده عدد الدروس
قرآن کریم ختم قبله چق	۵ » »
تجوید مع التطبيق	۳ » »
علم حال	۲ » »
قراءت ترکیه	۳ » »
قواعد جغرافیه	۴ » »
قواعد ترکیه (تاتارچه) و املاء	۶ » »
حساب (ضرب و تقسیم)	۳ » »
قسقه چه تاریخ الاسلام (بالخاصه انتشار الاسلامه دائر معلومات)	۲
یکون	۲۸

﴿ ۴ نچی صنف ﴾

درسلسر:	هفته ده عدد الدروس
قرآن کریم (تجوید ایله)	۶ » »
علم حال (عبادات قسمی)	۳ » »
قراءت ترکیه بالتفصیل	۲ » »
قواعد ترکیه و املاء	۲ » »
حساب (اعمال اربعه یه دایر مسائل)	۲ » »
اسرار دینییه	۳ » »
جغرافیه عمومی قسقه چه	۳ » »
سیاسة قرآنییه (آنا دلنک)	۲ » »
یکون	۲۳

رشدیه اوچ صنفی بولور

﴿ بر نچی صنف ﴾

درسلسر:	هفته ده عدد الدروس
قرآن کریم مع التجوید	۱ » »

۲	»	»	»	علم حال تر کچه (عبادت قسمی)
۳	»	»	»	تر کچه قواعد (صرف)
۳	»	»	»	صرف عربی
۱	»	»	»	اخلاق محمدیه
۲	»	»	»	علم حساب (اعمال اربعه تکرار مع الاعمال)
				جغرافیہ مختصر چہ (اوروپا و اسیا قسمی و بالخاصہ ایسکی
۲	»	»	»	بابالرمزنک یا شاگان یرلری)
				قرأت ترکیه (ایسکی بابالرمزنک تاریخہ دأر یازیلان
۲	»	»	»	کتاب انتخاب ایدیلور)
۲	»	»	»	روس لسانی
۲	»	»	»	حسن خط

۲۰

﴿ ۲ نجی صنف ﴾

هفتہ عدد الدروس

درسہ:

۱	»	»	»	قرآن کریم مع التجوید
۲	»	»	»	علم عقائد (حال)
۳	»	»	»	تر کچه قواعد (نحو)
۳	»	»	»	صرف عربی
۱	»	»	»	اخلاق
۲	»	»	»	حساب کسر عادی
۲	»	»	»	جغرافیہ مختصر چہ قالغان قسملری
۱	»	»	»	مختصر تاریخ الاسلام
۱	»	»	»	حسن خط
۲	»	»	»	حفظ اللغه العربیة
۱	»	»	»	نحو عربی اجمالاً
۳	»	»	»	روس لسانی

۲۲

﴿ ۳ نچی صنف ﴾

درسلر:				
قرآن کریم مع التجويد	»	»	»	۱
علم عقائد	»	»	»	۲
اخلاق	»	»	»	۱
نحو عربی (الدروس التحويه نك ايكهچی و اوچنچی جزئی بولنمه				
قنى كثره اراء ترجيح قيلدى)	»	»	»	۶
حساب (كسر اعشارى وتناسب وقالغانى)	»	»	»	۲
حفظه اللغة العربية	»	»	»	۲
علم الفقه (عبادت قسمى) (سهولتینه بنا مختصر القدورى				
ترجیح و انتخاب قيلنوى جمعیه طرفندن اولى كورندى)				۲
تاریخ الاسلام	»	»	»	۱
قواعد هندسیه	»	»	»	۱
جغرافیه (اوروپا قسمى بالتفصیل)	»	»	»	۲
حسن خط	»	»	»	۱
حفظ الصحة	»	»	»	۱
اصول تعليم	»	»	»	۱
روس لسانى	»	»	»	۲
مكالمه عربيه	»	»	»	۱

رشدیه قسمى تمام ایتکانلر قایسی وظیفه لره تعیین قیلنمه۔
چغى بشنچى ماده ده بیان قیلنمشدر۔

رشدیه نى بترديکن صوگره مکاتب اعدادیه یه کرلور۔ اول
ایسه ایکن قسم بولور: اعدادیه دینیه و غیر دینیه (فنونیه)
(بو قسمى کلاچک تشکیل قیلنمه چق جمعیتک مناکره قیلنور)۔

﴿مکاتب اعدادیہ دینیہ دورت صنفی بولور﴾

﴿۱ نچی صنف﴾

درسلسر: ہفتہ ۵۵ عدد الدروس

۲	علم عقائد (کثرۃ اراء حصون الحمدیہ میں ترجیح قیلدی)
	علم الفقہ (عبادتیں فالغان قسمٹک ایکیکن بری،
۳	مختصر القدروری اولنمہسی انسب کورلدی)
۲	نحو عربی اتمام
۱	الحدیث الاربعین للنووی
۲	قواعد منطقیه بالاجماں وبالنتطبیق
۲	علم جبر (معلومات ابتدائیہ)
۲	لسان عربی
۲	لسان روسی
۲	جغرافیہ (مفصل آسیا قسمی)
۲	تاریخ الاسلام
۱	حسن خط
۲	خفظ الصحۃ
۱	اخلاق عمدیہ
۱	مقدمات التفسیر

۲۶

﴿۲ نچی صنف﴾

درسلسر: ہفتہ ۵۵ عدد الدروس

۲	علم عقائد تمام (یعنی حصون التعمیدہ اولان مسائل)
۳	علم فقہ تمام
۱	اخلاق
۲	لسان عربی

۲	»	»	»	»	لسان روسی
۲	»	»	»	»	قواعد منطقیه بالتفصیل وبالتطبیق
۱	»	»	»	»	اصول تعلیم
۲	»	»	»	»	علم جبر درجہ اولی و ثانیہ یہ قدری
۲	»	»	»	»	علم المعانی
۲	»	»	»	»	جغرافیہ (آفریقا قسمی بالتفصیل)
۲	»	»	»	»	تاریخ العمومی (فرون اولی)
۱	»	»	»	»	حسن خط
۱	»	»	»	»	حفظ الصحۃ
۲	»	»	»	»	ادبیہ عربیہ مع حفظ شواہد العربیہ
					القران الکریم (اون جزء) [قواعد عربیہ و بلاغت جہتندن
					معناسی حل، سورہدہ نہ قدری احکام شرعیہ؟ یا خود
					نہ قدری معارف و فنونہ اشارہ این آیات بینات،
۳	»	»	»	»	ضبط (ایدلنہرہک او قلمنور)
<hr/>					
۲۹	یکون				

﴿ ۳ ﴾ نچی صنف ﴿﴾

					درس لار:
					علم العقائد: بحث النسخ والتحریر وكون القرآن متوا
۲	»	»	»	»	ترا و تاریخہ و اثبات کونہ کلام اللہ تعالیٰ
					علم الفقه (امام محمد رحمہنک جامع الصغیری بولنمق تر-
۲	»	»	»	»	جیح قیلندی)
۲	»	»	»	»	انشاء عربی (مع الشواہد العربیہ)
۲	»	»	»	»	لسان روسی
۳	»	»	»	»	قواعد اصولیہ بالاجمال
۲	»	»	»	»	اصول تعلیم
۱	»	»	»	»	علم الہیئت (معلومات اجمالیہ)

علم اصول الفقه تطبیقات ایله، مسائلنی استنباطنك کیفیتیله	۲
تاریخ الادیان	۱
سیرالنبی صلی الله علیه وسلم	۱
مهاکمه دینییه	۱
لسانی روسی	۳
یکون	۱۸

(علم الفقه دن حاضرده گنه پروگرامنك «ه سایه» بولنوی آرتغراقدر. زیرا اعدادیهده مختصر القوری وجامع الصغیر تمام قیلندنغیندن «ه ایه» نك متن کورلوب بتزلگان بولهدر. بناء علیه ه سایه قولای بولور کبک کورنهدر. (امام قرافی کبی افاضلنك کتابلرندن افاده ایدلنورسه هم گوزل بولور) لکن دواملی صورتده دیمیورم. زیرا کلاچکده فقه کتابلرمز «عبادت» «حقوق (یوریس)» قسملرینه بولنوب تصنیف قیلنور. هم کیفیت استنباط بیان قیلندیغی کبی مفتی علیه ومختلن فیله اولغان مسائل فقهیهده آیرم آیرم بیان قیلنوب تألیفی قیلنور اومیدندهیم. ان شأ الله زمانلر کشیلرمرزی یتکرر. شاید کلاچکده کتاب الله وسنة رسول الله ایکس گنه مفتی وقاضی افندیلرینك قولنك بولوب کندیلری استنباط ایله حکم ایدرلر. شمدیگی فقه کتابلرینه حاجتده قالمز).

﴿ ۲ نجی صنف ﴾

درسار:	هفتتهده عدد الدروس
تفسیر القرآن الکریم (۱۰ جزأ) علی ماسبق	۳
علم الحدیث علی وجه الدراییه علی ماسبق	۳
فلسفه دینییه	۱
اصول الفقه علی ماسبق	۲

۲	»	»	»	علم الفقه على ماسبق
۱	»	»	»	تاريخ الاديان
۱	»	»	»	محاكمة دينيه
۱	»	»	»	حقوق الدول
۱	»	»	»	سير النبي صلى الله عليه وسلم
۳	»	»	»	لسان روس
<hr/>				
۱۸	يكون			

﴿ ۳ نچي صنف ﴾

				درسلر:
هفته ده عدد الدروس				
۳	»	»	»	تفسير القران الكريم (۱۰ جزء) اتمام
۳	»	»	»	علم الحديث على وجه الدراية اتمام
۲	»	»	»	علم الفقه علم ماسبق اتمام
۲	»	»	»	علم الامول بالتطبيق اتمام
۱	»	»	»	تاريخ الاديان وفلسفة انتشار الاسلام
۱	»	»	»	محاكمة دينيه
۱	»	»	»	حقوق الدول
۱	»	»	»	سير النبي صلى الله عليه وسلم اتمام
۳	»	»	»	لسان روس
<hr/>				
۱۷	يكون			

﴿ ۴ نچي صنف ﴾

				درسلر:
هفته ده عدد الدروس				
۲	}	تاريخيه وطبعيه وسياسيه ومسائل ادبيه	}	تفسير القران الكريم
		دينيه تطبيق ايله ضبط ايدلنور.		

علم الحديث (مع تفتيش احوال الروات والاسناد وبيان

كيفية الاستنباط منه) » » » ۲

محاكمه دينيه وبترجيح الحق على غيره » » » ۱

فلسفه تاريخ الاديان » » » ۱

سياسة قرانيه بفلسفتها وحكمتها » » » ۲

حقوق الدول » » » ۱

لسان روسى » » » ۳

يكون ۱۲

اخطار: علم اصول الفقه دن بو كونده گنه مناسب اولغان
 اصول كتابلرندن انتخاب ايدلور. انا كلاچكده ان شأ الله
 اصول كتابلر مزايكى قسم اولمق ايجاب ايدر. براگوسى ساده
 مسائل اصول فقيهه نى بياندن عبارت اولنوب فقط آنك مذکور
 اولان مسائل هبسى لاجل الضبط ماده اولنور. ايكنچسى
 بو برنجى اولقلغان مسائل اصوليه نك فلسفه سى قوانين اصوليه
 موجبچه احكام شرعيه نى استنباطك كيفية ووجهلرى بيان قيلنور.
 علم تفسير: حاضرلكگه علم تفسيرنى تعليمده طلبه نك
 قولنده فقط قران شريفى بولنمه نى اولى در. زيرا تفسير
 ويرلورسه وپروگرامده تفسير اولنورسه، اول تفسيرك
 عباره سنى تطبيق، وآنده اولان تقييدات وبعض قصص وخرافات
 ايله عمر كچرلوب مقصود فوت اولدر. شونك ايجونده بو
 شعبه عاليه ده اولان مفسر افندى مقدمات تفسيرده بيان
 قيلنغاچه دورت وجه نى ملاحظه قيلوب نفس قران شريف نك
 تعليم قيلمه سى اولى كورنهدر. وان شأ الله كلاچكده هيئت علميه
 ايله: يعنى علم طب، فلسفه، تاريخ الامم، هندسه، اسرار عربيه
 ومحاكمه دينيه يه مقدر اولان افنديلر مزدن تشكىل ايديلان

جمعیت ایلان قران کریم تفسیر ایدیلور اومیدنیم. اول وقتده بونداین تفسیرنک صنفده بولنمهی اولی بولنور.

مکاتب ومدارسنی تأسیسه و اداره علمیه

❦ واقتصادیهیه متعلق مادهلر ❦

برنجی ماده: روسیهده مسلمان قارنداشلاره لازمنجه، هر نوعدن ملتیزنک ترقیاتینه باعث اولهچی قدرنجه، مکتب ومدارسلر تأسیس قیلنوب؛ بو تأسیسه لازمنجه حکومتیزدن پاره طلب قیلنور. بوچه عصرلردن بیدرلی حکومتیز هیچده نشر معارفیز جهتندن معاونتده بولمهدیغندن، حال بوکه ویر-گوده وباشقهچه حکومتیزنی صاقلارلی هراشده، ایکی قوللارمز ایله معاونتک حاضر اولندیغیزدن؛ ملتیز، بو خصوصک حکو-متیزنک یاردم ایله چکنی بورچلی کورهدر. ینه مکتب ومدرسه لرنک یللی اولغان مصارفی: معلم ومدرس افندیلره وظیفه؛ روسیه تبعه سنک نفوسی نسبتنده نشر معارفی ایچون صرفی ایدلگان پاره، بز مسلمانلرده روسیه تبعه سنک بیدشن بری اولیورساق یا که آلتیدن بری اولیورساق شول نسبتده بزلرده پاره ویروب محکمه شرعیهمز واسطه سیله تسلیم ایدله چکنی عدللیکن کورهمز.

ایکنچی ماده: هر قریهده برمکتب ابتدای، وهر وولصک اهلینک مقدارینه قاراب بر یاخود ایکی مکتب رشدی؛ هر اویازده بر مکتب اعدادی؛ (یعنی احتیاج توشکان مکتب اعدادی نوعسندن) واهل الاسلام کوب بولغان ولا-یتلرده مدرسه عالیهنک بر شعبهسی بولنور.

اویونچی ماده: مکتب ابتدایلره اصول تعلیم بلانلر

معلم اولنور. اگرده امام وملا افندیلر اصول تعلیم وتربیه ملییه مقتدر اولسه لر، آنلرده معلم اولورلر. اگرده اقتدار ری اولمزهسه یاکه اولونده اهماال ایئرسه وامام افندی کندی اختیاری ایله مقتدر اولان معلم افندیلری جلب ایتمزلسه، ملت کندیسی (محلّه خلقی) کانتروول اوله رقی معلم جلب ایله رلر. مکاتب رشديه یه: مکاتب اعدادیه ننگ ایکی صنفنی تمام ایدنلر معلم اولورلر، هم مدیر اوله بلورلر. مکاتب اعدادیه یه: مکاتب اعدادیه ننگ پروگرامنجه اتمام ایدهن افندیلر معلم اولورلر، هم معلم اول اوله بلورلر. تجربیه لری تکرار بعدنک مدیر اوله بلورلر، لکن اول اوله فنون عالییه دینییه نی اتمام ایدهنلر مدیر اولمقده ترجیح اییدیلورلر. شعبه عالییه دینییه یه: مذکور شعبه لرده یازیلان پروگرام موجبجه مقتدر اولان ذاتلر انتخاب اییدیلور.

روسیه مملکتینک مدرس لر کفایت ایتمزهسه، درعالیه ومصر شهرلرندن جلب اییدیلور (ویاکه آنک تحصیل ایکنلر لیا قتلرنی اثبات ایئرلسه)

دورتنچی ماده: مکاتب رشديه علمییه جهتنه سلوک ایله چک افندیلر مکاتب ابتدایه ننگ اوچونچی صنفنی اتمام بعدنده رشدی قسملرینه ارتقا ایئرلر. اگرده صناعت یاخود زراعت مکتبینه کره چک اولنورسه یاخود تجارت و اصول معیشته مباشرت ایله چک حالنک اولان افندیلر، دورتنچی صنفنی اتمام ایئرلر تاکه حقیقت اسلامیه ده جزئیجه اولسه ده رسوخیتنه بولنسونلر ایچون.

هنچی ماده: مکاتب رشديه نی اتمام ایدهن افندیلر، مکاتب ابتدایه یه معلم اولورلر، محلّه یه مؤذن اولورلر. هم مکاتب ابتدایه یه مدیر اوله بلورلر. (یرینه قاراب معاون امام اوله

بلورلر مثلا قازاق قازنداشلر ايچروسنىڭ) مكاتب اعداديه نىڭ
 ايكى صنفنى اتمام ايدىن افندىلر مكاتب رشديه يە معلم اوّل
 هم مدير اوله بلورلر، هم امام معلم اوله بلورلر. دورت صنفى
 اتمام ايدىن افندىلر، مكاتب رشديه يە مدير اولورلر، اعداديه يە
 معلم اوّل اولورلر، هم برآز تجربە نىڭ تقررى بعدنكە مدير
 اوله بلورلر، هم امام خطيب اوله بلورلر، مدرس هم اولور.
 فنون عاليه نى اتمام ايدىن افندىلر مكاتب اعداديه يە مدير
 اولورلر، مدرس اولورلر، هم قاضى شرعى اولورلر، هم
 مفتى شرعى اولورلر. قاضى شرعىلر هم مفتى شرعى بو
 فنون عاليه دينيه نى اتمام ايدىن ذاتلر بولنور. اگرددە بو
 فنونلرى اتمام ايتمگان اولسەلر قاضى شرعى هم مفتى شرعى
 اوله آلمازلر. مگر كندىسىنڭ مذکور شعبە دە اولغان پروگرام
 موجبچە استحقاقنى اثبات آيلىسە قاضى شرعى ياكە مفتى
 شرعى اوله بلور، دوخاونوى صوبرانيه دە امتحان شوشى بشنچى
 مادە موجبچە بولنور. اگرددە شمدىگى قاضىلر دە لياقت اولمازسە
 لياقتلرى بولناملر نصب ايدىلور.

۶ نچى مادە: مکتب و مدرسە لرنىڭ اداره اديبه سى طلبه -
 لرنىڭ كندىلرنىڭ تحت تصرفندە بولنوب حسن اختيارلرى
 ايله ناظر تعيين ايدىلر. انا اداره علميه سى طلبه نىڭ مد-
 خلىتى اولمە قىلە برابر معلم و مدير افندىلر جەتدىن بولنور.
 واداره خارجيه سى خارجدىن خدمت ايدىلرڭ مستحق اولان محله
 خلقينه ويرلور، يعنى هيئە اداره اقتصاديه ملت طرفندىن قوبىلور.
 اول ايسە شو مکتب و مدرسە ايچون كىتبخانه لرنىڭ كىتابلر
 بولندىرمە يە غيرت ايدىر. (محله خلقندىن مىرسكى بىرلر اچارە گە
 ويرلوب، ياكە بازارلى اوللردە ايكى اوچ دكان آرتدىرلوب،
 ياكە كوللر بولنسىدە اچارە گە ويرلوب قراة خانە،

کتابخانه، بولندرمهیه بیدک اجتهاد ایدیلور). بناءً عليه عموم مكاتب و مدارس ملت خواجه بولور. اولده گي كبي ملا و آخوندلر قولند بولنوب ملتزمك ايزامه كي اصلا مناسب دگلدر.

۷نجي ماده: صبيان متدمه ذكر ايدلسگان شعبه تحضيره گه يدي ياشندن کوچلانونب آلنور. برقي صنغقه سكر ياش تمام طولغاچ قبول ايدلنور. تعليمات اوليه ده تعليم نقط آنا تلمزده بولنور. باشقه تل كرتلماز. نظاميه مكاتبله كرهچك افنديلر- مزك قولند مكاتب ابتدائينك شهاده نامه سي بولنمهي مطلقا الزم بولنور.

۸نجي ماده: عموم مكاتبه مدت تحصيل اوكتابر ياشندن آپريل اون بيشنه قدری، مگر عاليه قسملرينه ماي چسله سينه قدری بولنوب عمومی امتحانلر بولنور. ايكي عيده اونار كون تعطيل ويرنور. هر مدرسه و مكاتبك هعهده بر كره جمعيت ادبيه سي بولنوب اهاليمز (ملتمز) وعظ نصيحت دگلمايه كرمهيه اذن ويرلور. (مونك ايله اهاليمز تيز زمانك ادبيه جهندن ايلرو كيهر ديب اوميد ايديله).

۹نجي ماده: معلم و مدرس افنديلر فنونه تقسيم ايديلور. صنغه تقسيم ايدلمز. يوقاريك سيلانگان وجهله بناءً مكاتب و مدارسك اداره علميه و اقتصاديه جهندن مفتشلي كنديمزدن بولنور. مكاتبك صنعت، تجارت، معارف فنون جهتلرنجه تقسيم ايدلنوب آگا سناسب كتابلر انتخاب قيلنماق و قزلره دارالمعلمات انشا قيلماق حقنه باشقه وقتك بيوك جمعيت بولنووينه قرار ويرلدي، شونك ايچونك بوجمهعهده فقط ديني مكاتبلر ايچون قسقه غينه پروگرام ترتيب ايدلدي. وائله الموفق.

